

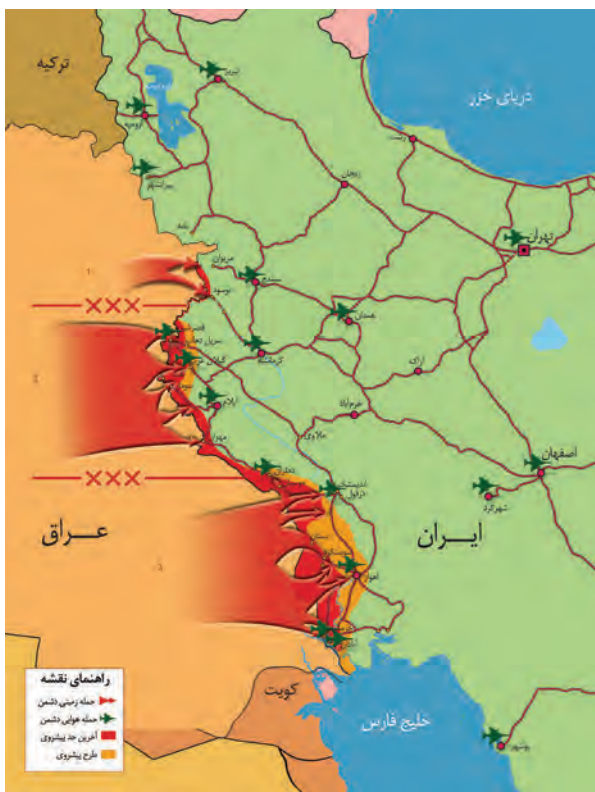
جنگ تحمیلی و دفاع مقدس

جنگ تحمیلی رژیم بعثی عراق علیه ایران و دفاع مقدس ایرانیان در برابر نیروهای متجاوز بیگانه یکی از رخداد‌های مهم و عبرت‌آموز تاریخ پر فراز و نشیب ایران به شمار می‌رود. با وجود اینکه قدرت‌های بزرگ و بسیاری از دیگر کشورها در این جنگ از صدام حمایت می‌کردند، اما ایرانیان با اتحاد و یکدلی به دفاع از میهن خود برخاستند و اجازه ندادند که یک وجب از خاکشان از دست برود. شما در این درس علل و عوامل بروز جنگ تحمیلی و گوشه‌ای از اقدامات ملت ایران در دوران دفاع مقدس را بررسی و تحلیل خواهید کرد.

شروع جنگ تحمیلی

کشور کنونی عراق پس از جنگ جهانی اول و تجزیه امپراتوری عثمانی، تحت قیمومیت انگلستان شکل گرفت. با تأسیس کشور عراق، اختلافات مرزی با ایران که از دوران عثمانی به وجود آمده بود، کمابیش ادامه یافت. در سال ۱۳۵۳ش (۱۹۷۵م) ایران و عراق برای پایان دادن به اختلافات مرزی و رفع مناقشه بر سر اروندرود^۱ قراردادی را با وساطت دولت الجزایر، امضا کردند.^۲

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۱۳۵۷، دشمنان خارجی و در رأس آنها آمریکا که نتوانسته بودند مانع استقرار و استحکام نظام جمهوری اسلامی شوند، صدام را که با انجام یک کودتا زمام امور را در عراق به دست گرفته بود، تشویق به مقابله نظامی با ایران کردند. از این رو، صدام در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹، دستور حمله به ایران را صادر کرد و در پی آن، ارتش بعثی عراق از زمین و هوا به میهن عزیز ما هجوم آورد و جنگ تحمیلی آغاز شد^۳. پیش از این نیز نیروهای ارتش بعثی حملات

تهاجم هوایی و زمینی ارتش بعثی صدام به ایران در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹

پراکنده متعددی را به خاک جمهوری اسلامی انجام داده و صدها تن از مرزداران و مرزنشینان ایرانی را شهید، مجروح و اسیر کرده بودند.

۱- براساس قرارداد الجزایر، ایران و عراق توافق کردند که خط تالوگ - خطی که از عمیق‌ترین نقاط رود می‌گذشت - مرز دو کشور در اروندرود باشد.
 ۲- این قرارداد به قرارداد الجزایر معروف است و صدام که معاون رئیس‌جمهور عراق بود، به نمایندگی از آن کشور این قرارداد را امضا کرد.
 ۳- هم‌زمان با شروع حملات هوایی به فرودگاه‌ها و مراکز مهم در تهران، اصفهان، شیراز، اهواز، همدان، تبریز، سنندج، بوشهر، کرمانشاه، اسلام‌آباد، آبادان، ارومیه، دهلران، ایلام، دزفول، امیدیه، مریوان و مهران، نیروی زمینی عراق نیز تهاجم خود را با ۴۸ یگان که شامل ۱۲ لشکر (۵ لشکر زرهی - ۵ لشکر پیاده - ۲ لشکر مکانیزه)، ۱۵ تیپ مستقل، ۲۰ تیپ گارد مرزی و یک تیپ نیروی گارد ریاست جمهوری می‌شد، در طول ۷۰۰ کیلومتر نوار مرزی آغاز کرد؛ اما بیشترین فشار در جهت جنوبی برای اشغال خوزستان صورت گرفت.

انگیزه و اهداف صدام از شروع جنگ

مهم‌ترین انگیزه و اهداف او از هجوم نظامی به ایران عبارت بود از :

- ۱- حاکمیت بر آبراه مهم اروندرود، دسترسی و تسلط بر خلیج فارس و جدایی جزایر سه‌گانه بوموسی، تنب کوچک و بزرگ و استان خوزستان از ایران؛
- ۲- تضعیف و نابودی انقلاب اسلامی و جلوگیری از انتشار افکار انقلابی در میان مردم عراق به ویژه شیعیان آن کشور؛
- ۳- رسیدن به رهبری جهان عرب و ایفای نقش ژاندارمی در منطقه.

فعالیت ۱

ارزیابی و تحلیل

با توجه به سخنان امام خمینی، همفکری کنید و بگویید انگیزه و هدف صدام از سردار قادسیه خواندن خود در آغاز جنگ تحمیلی چه بود؟
«صدام هم پیش خود فکر کرد و شیطان‌های بزرگ هم این فکر را در او تقویت کردند که تو به ایرانی که الان به هم خورده و هرج و مرج است و ارتشی ندارد، حمله کن و اسم خودت را مثل سعد وقاص کن و خودت را فاتح قادسیه بخوان» (صحیفه امام، ج ۱۶، ص ۹۲).

وضعیت نیروهای نظامی ایران در ابتدای جنگ

جنگ تحمیلی در شرایطی آغاز شد که کشور ما دوران حساس و دشوار پس از پیروزی انقلاب اسلامی و سقوط حکومت شاهنشاهی را می‌گذراند. نیروی ارتش و ژاندارمری به دلیل تصفیه و یا فرار فرماندهان و بسیاری از افسران از آمادگی کامل برای رویارویی با جنگی بزرگ برخوردار نبود. نیروی جوان و تازه تأسیس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیز با وجود محدودیت‌های تشکیلاتی، تجهیزاتی و تدارکاتی، سخت درگیر مقابله با آشوب‌های ضد انقلاب شده بود. نیروی مردمی بسیج نیز هنوز تشکیل نشده بود.

صدام با این توهم که نیروهای مسلح ایران آمادگی و توان مقابله با ارتش او را ندارند و نیز با پشت‌گرمی به حمایت سیاسی، نظامی، اقتصادی و اطلاعاتی سایر کشورها به ویژه آمریکا و شوروی چنین تصور می‌کرد که در مدت کوتاهی به هدف‌های

خود می‌رسد. اعترافات افسران اسیر عراقی نشان می‌دهد که صدام مصمم بود با یک تهاجم برق‌آسا در مدت پنج تا شش هفته خوزستان را تسخیر و بخشی از اهداف خود را محقق سازد.

مجامع بین‌المللی و جنگ تحمیلی

مجامع بین‌المللی و در رأس آن شورای امنیت سازمان ملل متحد که مسئولیت حفظ صلح و امنیت جهانی و جلوگیری از تجاوز دولت‌ها به دیگر کشورها را برعهده دارد، در برابر یورش آشکار نیروهای رژیم بعثی عراق به خاک ایران به صورت قاطع و مؤثر به وظایف رسمی و قانونی خود عمل نکرد. این شورا چند روز پس از شروع جنگ تحمیلی با صدور قطعنامه‌ای بدون آنکه تجاوز نیروهای بعثی به خاک ایران را محکوم کند و از دولت متجاوز بخواهد که از مناطق اشغالی عقب‌نشینی نماید، تنها دو کشور را به خودداری از ادامه جنگ و تلاش برای حل مسالمت‌آمیز اختلافات فراخواند.

بررسی شواهد و مدارک

مفاد قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد درباره جنگ تحمیلی صدام علیه ایران و تهاجم نظامی صدام به کویت را بخوانید و تفاوت‌ها آنها را با ذکر دلیل بیان کنید.

الف) قطعنامه ۴۷۹ (۲۸ سپتامبر ۱۹۸۰ / ۶ مهر ۱۳۵۹):

۱- از ایران و عراق می‌خواهد از هر گونه کاربرد زور به فوریت خودداری کنند و مناقشه خود را از راه‌های مسالمت‌آمیز و طبق اصول عدالت و حقوق بین‌المللی حل نمایند.

۲- از آنها مصرانه می‌خواهد هر پیشنهاد مناسب در مورد میانجی‌گری، سازش یا توسل به نهادهای منطقه‌ای یا دیگر راه‌های مسالمت‌آمیز را بنا به انتخاب خود که اجرای تعهداتشان را بر اساس منشور سازمان ملل تسهیل کند، بپذیرند.

۳- از کلیه کشورهای دیگر می‌خواهد حداکثر خویشتن‌داری را مبذول دارند و از هر اقدامی که ممکن است به افزایش و گسترش بیشتر مناقشه منجر شود، خودداری کنند؛

۴- از کوشش‌های دبیر کل و پیشنهاد وی در مورد مساعی جمیله برای حل این وضعیت پشتیبانی می‌کند.

ب) قطعنامه ۶۶۰ (۲ اوت ۱۹۹۰ / ۱۳ مرداد ۱۳۶۹) که بلافاصله پس از حمله صدام به کویت صادر شد:

۱- تهاجم عراق به کویت را محکوم می‌کند.

۲- از عراق می‌خواهد تمام نیروهای خود را بی‌درنگ و بدون قید و شرط از کویت بیرون ببرد.

۳- عراق و کویت را متعهد می‌کند که بلافاصله مذاکرات فشرده‌ای را برای حل اختلافات خود آغاز کنند.

۴- تصمیم می‌گیرد که مجدداً در صورت نیاز تشکیل جلسه دهد تا اتخاذ دیگر تدابیر لازم را برای اجرای این قطعنامه بررسی کند.

خلبانان شهید محمد صالحی از نخستین شهدای نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی بود.

خلبان شهید خالد حیدری از نخستین شهدای نیروی هوایی در جنگ تحمیلی بود.

در طول ۸ سال جنگ تحمیلی، قدرت‌های بزرگ مانند آمریکا، شوروی، فرانسه، آلمان و انگلستان، علاوه بر دادن انواع سلاح‌های پیشرفته و حتی تسلیحات شیمیایی به رژیم بعثی عراق، به لحاظ سیاسی نیز آشکار و پنهان از این رژیم جانبداری کردند. برخی از کشورهای منطقه خلیج فارس نیز به اشکال مختلف به صدام یاری رساندند. پاره‌ای از کشورها نیز به ظاهر سیاست بی‌طرفی را در پیش گرفتند ولی در موارد متعدد از سیاست‌های تجاوزکارانه صدام حمایت می‌کردند.

دفاع مقدس ملت ایران

بلافاصله پس از شروع جنگ تحمیلی، مردم و نیروهای مسلح ایران به فرمان امام خمینی (ره) لبیک گفتند و آماده نبرد با دشمن متجاوز و دفاع از مرز و بوم خود شدند. حضرت امام (ره) برای خنثی کردن جنگ روانی ناشی از حملات نظامی ارتش بعثی، صدام را دزدی خواندند که آمده و چند سنگ انداخته است و مردم را به آرامش و آمادگی برای دفاع فراخواندند.

نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی از نخستین ساعت‌های

شهید چمران در جبهه

فرنگیس حیدرپور شیرزن گیلان غربی که با تبر یک سرباز بعثی را کشت و دیگری را اسیر کرد.

شروع جنگ وارد عمل شد و با رشادت و شجاعت تمام ضربهٔ مهلکی به رژیم صدام وارد آورد.^۱ در جبههٔ زمینی نیز رزمندگان ارتش، سپاه پاسداران و ژاندارمری به همراه مردم شهرها و روستاها مرزی، عشایر غبور و نیروهای ستاد جنگ‌های نامنظم که توسط شهید مصطفی چمران فرماندهی می‌شدند به مقابله با دشمن شتافتند و پیش‌روی نیروهای عراقی را متوقف و یا کند کردند. در خرمشهر، مدافعان این شهر اغلب با ساده‌ترین سلاح‌ها حدود یک ماه و نیم کوجه به

کوجه و خیابان به خیابان در برابر ارتشی که مجهز به انواع تسلیحات و تجهیزات بود، ایستادند.

دریادلان نیروی دریایی ارتش نیز در نخستین ماه‌های جنگ با پشتیبانی نیروی هوایی در عملیاتی موسوم به مروارید با رشادت تمام، اسکله‌های عراق را منهدم و نیروی دریایی صدام را نابود کردند.

۱- نیروی هوایی ایران بعد از ظهر روز ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ چند ساعت بعد از شروع جنگ هدف‌هایی را در خاک عراق مورد حمله قرار داد و روز بعد نیز خلبانان ایرانی با ۱۴۰ فروند هواپیما، پایگاه‌های هوایی و مراکز ارتباطی و راداری رژیم بعثی را بمباران کردند. در روزهای سوم و چهارم مهر ۱۳۵۹ نیز ده‌ها فروند هواپیمای ایرانی مواضع مهم نظامی و برخی تأسیسات نفتی صدام را منهدم کردند. همچنین ده‌ها فروند از هواپیماهای عراقی توسط پدافند هوایی ایران سرنگون شد.

فرماندهان ارشد ارتش و سپاه در دوران دفاع مقدس (شهید صیاد شیرازی، محسن رضایی و یحیی رحیم صفوی)

در نتیجه مقاومت شجاعانه و دلاورانه نیروهای مسلح و مردم ایران، رؤیای صدام برای فتح سریع خوزستان و دیگر استان‌های مرزی ایران بر باد رفت و نیروهای متجاوز تنها موفق شدند بخش‌هایی از مناطق مرزی، از جمله شهر خرمشهر را اشغال کنند.

آزادسازی مناطق اشغالی

پس از آن که بنی‌صدر از مقام فرماندهی کل قوا و ریاست جمهوری عزل شد و اوضاع سیاسی کشور ثبات و آرامش یافت، رزمندگان ایرانی با شجاعت و صلابت عزم خود را برای بیرون راندن دشمن متجاوز از خاک میهن عزیزمان جزم کردند. امام خمینی به عنوان فرمانده کل قوا، ابتدا فرمان شکستن محاصره آبادان را صادر کردند؛ نیروهای ارتشی به همراه رزمندگان سپاهی و بسیجی، با یک عملیات برق‌آسا، آبادان را از محاصره نیروهای متجاوز صدام نجات دادند.^۱ دلاورمردان ایران زمین سپس در چندین رشته عملیات غرورآفرین که مهمترین آن‌ها فتح المبین^۲ و بیت المقدس بودند، صدها کیلومتر مربع از خاک ایران را از اشغال ارتش بعثی آزاد کردند. اوج حماسه دفاع مقدس ملت ایران در سوم خرداد ۱۳۶۱، با رهایی خونین شهر (خرمشهر) از اسارت دشمنی که بر روی دیوارهای آن شهر نوشته بود «ما آمده‌ایم تا بمانیم»، رقم خورد و در تاریخ به ثبت رسید.

۱- عملیات نامن‌الانمه به تاریخ ۴ مهر ۱۳۶۰

۲- فروردین ۱۳۶۱

خرمشهر را خدا آزاد کرد

شادی خردسالان پس از آزادی خرمشهر

خرمشهر در زمان آزادی از اسارت

رهای خرمشهر علاوه بر تقویت وحدت ملی در داخل کشور، ابتکار عمل را در جنگ به ایران داد. پس از فتح خرمشهر، جنگ وارد مرحله تازه‌ای شد. از یک سو موفقیت‌های نظامی رزمندگان ایرانی ادامه یافت و از سوی دیگر حامیان خارجی صدام برای جلوگیری از سقوط او، انواع تجهیزات نظامی پیشرفته و اقسام سلاح‌های میکروبی و شیمیایی را در اختیار وی گذاشتند. هنگامی که نیروهای متجاوز در جبهه جنگ متحمل شکست‌های سنگینی شدند، بیش از گذشته مناطق مسکونی و مردم غیرنظامی را با هواپیما و موشک مورد هدف قرار دادند.

شهر مقاوم دزفول در دوران دفاع مقدس بارها هدف موشک و بمباران دشمن بعضی قرار گرفت.

نام عملیات	رمز عملیات	تاریخ انجام عملیات	منطقه عملیات
۱	عملیات نصر	۱۵ دی تا ۱۸ دی ۱۳۵۹	هویزه - کرخه - دشت آزادگان
۲	فرمانده کل قوا	۲۱ تا ۲۵ خرداد ۱۳۶۰	جنوب دارخوین
۳	نامن‌الائم	۵ مهر ۱۳۶۰	شمال آبادان
۴	طریق‌القدس	۸ تا ۲۲ آذر ۱۳۶۰	شمال غربی اهواز - غرب سوسنگرد
۵	فتح‌المبین	۲ تا ۱۰ فروردین ۱۳۶۱	غرب شوش و دزفول
۶	بیت‌المقدس	۱۰ اردیبهشت تا ۳ خرداد ۱۳۶۱	غرب کارون
۷	رمضان	۲۴ تیر تا ۷ مرداد ۱۳۶۱	شرق بصره
۸	مسلم بن عقیل	۹ تا ۱۳ مهر ۱۳۶۱	غرب سومار
۹	محرم	۱۰ تا ۲۰ آبان ۱۳۶۱	موسیان و جنوب شرقی دهران
۱۰	خبیر	۳ تا ۲۲ اسفند ۱۳۶۲	منطقه هورالهویزه
۱۱	بدر	۱۹ تا ۲۶ اسفند ۱۳۶۳	غرب هورالهویزه
۱۲	والفجر ۸	۲۰ بهمن ۱۳۶۴ تا ۹ اردیبهشت ۱۳۶۵	اروندرو و منطقه فاو
۱۳	کربلای ۱	۹ تا ۱۹ تیر ۱۳۶۵	منطقه مهران
۱۴	کربلای ۳	۱۱ شهریور ۱۳۶۵	اروندرو - اسکله‌های الامیه و البکر
۱۵	کربلای ۴	۳ دی ۱۳۶۵	جنوب و غرب خرمشهر
۱۶	کربلای ۵	۱۹ دی تا ۴ اسفند ۱۳۶۵	منطقه نسلجه
۱۷	کربلای ۱۰	۲۵ فروردین تا ۵ اردیبهشت ۱۳۶۶	منطقه ماووت سلیمانیه عراق
۱۸	نصر ۹	۲ آذر ۱۳۶۶	منطقه حاج عمران
۱۹	والفجر ۱۰	۲۴ تا ۲۹ اسفند ۱۳۶۶	منطقه حلبچه تا سلیمانیه عراق

تعدادی از عملیات‌های رزمندگان ایرانی در دوران دفاع مقدس

بیشتر بدانیم

عملیات مرصاد

گروهک سازمان مجاهدین خلق که مردم آنان را منافقین نامیدند، در دوران دفاع مقدس از هیچ اقدامی علیه کشور و ملت ایران دریغ نورزید. این گروهک در آغاز جنگ با ایجاد آشوب و ترور شمار زیادی از مسئولان و مردم عادی، شرایطی را به وجود آورد که دشمن بعثی نهایت استفاده را از آن کرد. مجاهدین خلق سپس با خیانتی آشکار به صدام پیوستند و در خدمت دشمن ایران قرار گرفتند (۱۳۶۵). آنها به همراه نیروهای ارتش بعثی اقدام‌های نظامی و جنایتکارانه زیادی را علیه مردم ایران و عراق مرتکب شدند.

به دنبال پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی ایران، منافقین که این اقدام را نشانه ضعف نظامی و سیاسی جمهوری اسلامی می‌شمردند، با حمایت رژیم بعثی صدام تهاجم گسترده‌ای را از مرزهای غربی کشور ما آغاز کردند، اما در عملیات مرصاد (کمپنگاه) در حذفاصل شهرهای اسلام‌آباد و کرمانشاه از رزمندگان ایرانی شکست سختی خوردند و فقط عده کمی از آنان جان سالم به در بردند و دوباره به دامن صدام پناه جستند.

رهبری امام خمینی (ره) در دفاع مقدس

امام خمینی (ره) از ابتدای جنگ تحمیلی به صراحت اعلام کردند که ما بر اساس اعتقاد و باور دینی خود اجازه نداریم به کشور دیگری تعدی کنیم و میل داریم در همه جای دنیا صلح و صفا باشد اما اگر کشوری به ما تعدی کرد، توی دهنش می‌زنیم.^۱ بر اساس همین منطق نیز با شروع تجاوز رژیم بعثی عراق از همه قشرهای ملت خواستند تا برای دفاع از ایران به سوی جبهه‌های نبرد بشتابند. همچنین به مسئولان توصیه کردند تا جنگ را مسئله اصلی کشور بدانند و برای پیشبرد آن تا پیروزی نهایی بر دشمن بعثی به رزمندگان و مردم یاری برسانند. اهتمام فراوان حضرت امام بر تقویت بنیه دفاعی و حمایت‌های ایشان برای بالا بردن کیفیت و کمیت امکانات و تجهیزات نظامی و تأمین بودجه‌های جنگ نیز از جمله تدابیر رهبری ایشان در طول دفاع مقدس بود که تا روزهای پایانی جنگ ادامه داشت؛ اما مهم‌ترین اقدام ایشان ایجاد تحول در روح و روان جوانان ایرانی بود. امام خمینی (ره) با تمسک به مفاهیم جهاد و شهادت و یادآوری حماسه عاشورا، میدان نبرد را به صحنه نمایش رشادت و شجاعت جوانان ایرانی تبدیل کردند و جوانان ایرانی در سایه ایمان و اعتقاد و خلاقیت خاص خویش همه محاسبات نظامی رایج در دنیا را بر هم زدند و با طراحی و انجام عملیات‌های خارق العاده زمینی، هوایی و دریایی، افسران نظامی جهان را به شگفتی واداشتند.

رهبری امام راحل در زمان جنگ آثار و نتایج زیر را به همراه داشت :

الف) تبعیت کامل مردم و مسئولان از فرامین امام (ره) در روند جنگ؛

ب) تقویت انگیزه‌های جهادی و روحیه شهادت‌طلبی در میان جوانان ایرانی؛

پ) اتحاد میان نیروهای مسلح و تقویت روحیه فرماندهان و رزمندگان؛

ت) اولویت یافتن مسئله جنگ برای مردم و مسئولان.

حضرت امام هنگام سخنرانی برای رزمندگان و یا در جمع فرماندهان جنگ

۱- صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۱۰۲.

نقش مردم در دفاع مقدس

نقش مردم قهرمان ایران در طول هشت سال دفاع مقدس در دو زمینه قابل بررسی است :

- ۱- حضور مستقیم در خط مقدم جبهه و نبرد با دشمن متجاوز؛
- ۲- مشارکت در تأمین بخشی از هزینه‌های مادی جنگ از طریق کمک‌های داوطلبانه، مخصوصاً تهیه و تدارک پوشاک و خوراک برای رزمندگان.

بیشترین حضور مردمی در صحنه‌های نبرد در قالب نیروهای بسیجی و جهاد سازندگی انجام گرفت. نیروهای مردمی در کنار دیگر نیروهای نظامی کمک فراوانی در پیشبرد جنگ و کسب پیروزی در نبردهای زمینی داشتند. از میان نیروهای مردمی که از همان آغاز جنگ در جبهه‌ها وارد رزم شدند سه گروه شاخص بودند: گروه جنگ‌های نامنظم شهید مصطفی چمران که در سال دوم جنگ به سپاه پاسداران پیوست؛ نیروهای بسیج که در قالب یگان‌های سپاه وارد صحنه نبرد شدند و در نهایت جهادگران جهاد سازندگی که برای انجام اقدامات متنوع مهندسی و مهندسی رزمی و ساخت مواضع و زدن خاکریز به جبهه آمدند.

ساخت پل شناور خیبر بر روی هور العظیم یکی از شاهکارهای مهندسی رزمی جهادگران در دوران دفاع مقدس بود.

در پشت جبهه نیز پزشکان و پرستاران با صبر و حوصله فراوان به مداوای رزمندگان همت گماشتند و بازاریان نیز با کمک‌های مالی و تهیه مایحتاج به رزمندگان در جبهه‌ها یاری رساندند.

زنان ایرانی نیز نقش مهمی در هشت سال دفاع مقدس بر عهده داشته و کمک فراوانی به پیشبرد و موفقیت عملیات‌های رزمندگان کردند. مهم‌ترین این خدمات عبارت بودند از:

- ۱- حضور مستقیم در خط مقدم جبهه در سال‌های اول جنگ؛

بدرقه رزمندگان توسط خانواده ها - تهران

- ۲- تشویق برادران و همسران خویش برای حضور در جبهه؛
- ۳- تهیه مواد غذایی و مایحتاج رزمندگان؛
- ۴- پرستاری از رزمندگان مجروح در بیمارستان‌ها؛
- ۵- پاسداری از حریم خانواده در غیاب همسران رزمنده.

معلمان و دانش‌آموزان رزمنده

معلمان و دانش‌آموزان نیز نقش چشمگیر و تأثیرگذاری در هشت سال دفاع مقدس داشتند. در واقع جبهه‌های جنگ شاهد حضور صدها هزار دانش‌آموز و معلم ایرانی بود که برای دفاع از سرزمین مادری و کیان نظام اسلامی به جبهه رفتند و در سنگرها نیز از درس و مشق غافل نماندند. در طول دفاع مقدس حدود ۲۵۰۰ معلم و قریب ۳۶۰۰۰ دانش‌آموز به شهادت رسیدند و هزاران نفر هم جانباز، اسیر و جاویدالایر شدند.

دانش‌آموز رزمنده در جبهه

فعالیت ۳

کاوش خارج از کلاس (تاریخ شفاهی دفاع مقدس)

الف) با یکی از افراد خانواده، فامیل، آشنا یا همسایه که در دفاع مقدس مشارکت داشته است، درباره انگیزه و هدف او از حضور در دفاع مقدس، فعالیت‌هایی که انجام داده و یا خاطراتش از آن دوره مصاحبه کنید و گزارش مکتوب آن را به کلاس ارائه دهید.
ب) درباره زندگی و شهادت یکی از شهدای دانش‌آموز محله یا روستای محل زندگی خود تحقیق و گزارشی تهیه کنید.
با گردآوری خاطرات اعضای کلاس، مجله تاریخ شفاهی دفاع مقدس مدرسه خود را تدوین نمایید.

پایان جنگ تحمیلی

سرانجام هنگامی که صدام در جبهه‌های جنگ در معرض خطر شکست قرار گرفت، آمریکا و سایر کشورهای غربی با اعزام بیش از ده‌ها ناو جنگی به صورت آشکار و رسمی در کنار نیروهای بعثی وارد جنگ با رزمندگان ایرانی شدند. بندر فاو عراق به کمک آمریکایی‌ها از دست ایران خارج شد.^۱ آمریکا هم‌چنین هواپیمای مسافری ایران را بر فراز خلیج فارس مورد هدف قرار داد که در جریان آن نزدیک به سیصد مسافر بی‌گناه و بی‌دفاع جان باختند.^۲ در چنین شرایطی امام خمینی فرمانده کل قوا پس از مشورت با فرماندهان نظامی و مسئولان کشور، قطعنامه^۳ ۵۹۸ شورای امنیت سازمان ملل متحد را پذیرفت^۴ و اندکی بعد آتش‌بس برقرار شد. در قطعنامه^۵ ۵۹۸ برای نخستین بار پس از شروع جنگ تحمیلی، به دو خواسته^۶ ایران یعنی عقب‌نشینی به مرزها و تعیین متجاوز توجه شده بود. پس از دو سال مذاکره میان وزرای خارجه ایران و عراق، صدام، طی نامه ای به رئیس‌جمهور وقت ایران - هاشمی رفسنجانی -، قرارداد الجزایر را مجدداً به رسمیت شناخت. پس از آن، آزادگان عزیز با استقبال گرم مردم ایران به آغوش میهن اسلامی بازگشتند. در سال^۷ ۱۳۷۰ نیز سازمان ملل متحد رسماً، صدام را به‌عنوان متجاوز و آغازکننده جنگ معرفی کرد. به این ترتیب جنگ هشت‌ساله‌ای را که صدام با حمایت آمریکا به منظور سرنگونی جمهوری اسلامی و تصرف بخشی از خاک ایران آغاز کرده بود، با شکست خود او به پایان رسید.

پرسش‌های نمونه

- ۱- انگیزه و اهداف صدام از تحمیل جنگ به ایران چه بود؟
- ۲- مجامع بین‌المللی و کشورهای قدرتمند در برابر تهاجم ارتش رژیم بعثی عراق به خاک ایران چه واکنشی نشان دادند؟
- ۳- به نظر شما چرا تمام اقوام، قشرها و گروه‌ها در سرتاسر ایران مشارکت فراگیر و گسترده‌ای در دفاع مقدس داشتند؟
- ۴- امام خمینی (ره) در مقام فرماندهی کل قوا چه نقشی در دوران دفاع مقدس داشتند؟
- ۵- با راهنمایی دبیر و استفاده از محتوای درس، نمودار خط‌زمان رویدادهای مهم دوران دفاع مقدس را ترسیم کنید.

۱- اردیبهشت ۱۳۶۷.

۲- ۱۲ تیر ۱۳۶۷.

۳- این قطعنامه در ۲۹ تیر ۱۳۶۶ / ۲۰ ژوئیه ۱۹۸۷ تصویب شد.

۴- اواخر تیرماه ۱۳۶۷.